

In memoriam

Rjurik Lonin

30. IX 1930 – 17. VII 2009

Keset suve tuli *kibed kirjeine* (kibe e valus kirjake; vepsa itkudes kasutatav metafoor surmateate kohta) Äänisjärve äärest – siit ilmast oli lahkunud üks vepsa kultuuri tugisammastest Rjurik (või Rürik, nagu ta oma nime ise ladina tähestikus kirjutas) Lonin.

Teda jäävad meenutama ta tööd vepslaste vaimse kultuuri alalt – mitu raamatut, artikleid, arvukalt kogutud ainekuid arhiivides, osalt ka mitmetes teaduslikes publikatsioonides, ja muidugi tema rajatud Vepsa muuseum Soutjärves. Just see ettevõtmine tegi ta nime esmaselt tuntuks ka Eestis. Mäletan siiani, kuidas lugesin 1967. aasta sügisel avatud muuseumist. Tookord ületas niisugune asi kindlalt uudiskünnise ja mitte ainult ajakirjandusliku, vaid ka inimliku. See ei voolanud kergelt üle, vaid pani mõtlema ja jäi meelde. Meelde jäi ka idapoolsete soome-ugrilaste tavavenelikest eesnimedest erinev nimi. Muuseas on see ajalooliselt üsna tähendusrikas, kuna just läänemeresoomlaste, sealhulgas vepslaste kaudu jõudsidki viikingid slaavlasteni.

Hoopis hilisemad ajad andsid muuseumi rajajaga näostnäku tutvuse. On hea meenutada, et me oleme kohtunud nii Eestis kui ka Äänisjärve rannal. Ega neid kohtumisi just väga palju korjunud, aga need olid sisukad. Ma olen Loninite peres teed joonud ja tema teinud sedasama minu Tartu kodus.

Kuidas ikkagi juhtus, et kutsekooli haridusega mees rajas muuseumi, kogu rahvaluulet ja sai mitme raamatu autoriks? Rjurik Lonin on oma 2000. aastal ilmunud raamatu *Lühüdad pajoized* (Lühikesed laulukesed, st vepsa folkloori uuema kihistuse nelikvärsid e tšastuškad) eessõnas meenutanud, kuidas ta asus juba õige noorena Petrozavodskisse, töötades tehases ja elades tollastes tingimustes palgatöölise kindlustatud elu, ent tundis ometi midagi puuduvat. Igatsus kodukoha ja emakeele järele sundisid tegema esimesi emakeelseid kirjanduslikke katsetusi, aga need viisid ta ühendusse läänemeresoome rahvaste uurijatega. Nende soovitusel hakkas ta omaloomingu asemel kirja panema oma rahva loomingu. Lihtne see kindlasti polnud. Olles ise alustanud rahvaluulekogumist turvaliselt auditoorse ettevalmistuse ja juhendatud praktika järel ning jätkanud seda pikalt, toetudes vilunud kolleegidele, ei suudagi ma ette kujutada kõiki R. Lonini raskusi. Samas on selge, et ta suutis raskuste kiuste saavutada häid tulemusi ja et temata oleks võinud mõni vana-

sõna, kõnekäänd, haruldane äänisvepsa emakeelne itk, aga ka üks või teine muinasjutt või laul jääda üles kirjutamata. Jah, oli tore üles otsida linnas elavaid vepsulasi ja nendega emakeelt kõnelda, aga see ainult süvendas igatsust. Otsustavaks kujunes R. Lonini enda meenutuse kohaselt Soutjärve vepsa koori esinemine Petroskois. Järgneski naasmine kodukanti. Tema elu- ja töökohaks sai Soutjärve küla ja temast sai aastakümneteks ka sealse vepsa rahvakoori laulja.

Elu lõpupoole sai ta muutunud oludes kogeda tunnustust, tema juurde tuldi, tema poole pööruti, teda kutsuti ja paluti, temast kirjutati. Ega selline positsioon talle vastumeelt olnud. Julgen väita, et mingil määral rõõmustavad lugupidamisavaldused isegi kõige tagasihoidlikumat inimest. Oluline on see, mis inimese algselt tegutsema paneb – kas asi või ise, st kas soov midagi kellegi või millegi heaks ära teha või tahtmine endale au ja kuulsust teenida. Olen veendunud, et Rürik Lonini puhul oli tõukejõuks ikkagi armastus emakeele ja oma rahva kultuuri vastu.

Meelde on sööbinud üks episood, mis näitab R. Lonini suhtumist emakeelde ja omakultuuri, ja millega lõpetangi. Nõukogude aja lõpus oli R. Lonin tulnud Tallinna rahvamuusikakonverentsile ja saanud ööbimiseks koha Viru hotellis kahe inimese toas. Juhtus nii, et mina pidin talle sinna järele minema, et koos suunduda ei-mäleta-mis-üritusele. Eks siis seni, kuni R. Lonin ennast välja minema seadis, mantli selga ja mütsi pähe pani, ajasime veidi juttu, küllap ehk sellest, kuidas seni on meeldinud konverents ja Tallinn, kuhu ja kui kaugele on minna, kas peame kiirustama või jätkub aega, võib-olla ka ilmast ja muust. Siis võisime minna. Ukselt pöördus R. Lonin veel tagasi ja ütles vene keeles oma toakaaslasele: “Me räägime vepsa keeles!” See oli ju ajal, mil vepsa keel oli sallitud ainult uurimisobjektina. Selles kõlas uhkust: minul on emakeel! Ja ärgu keegi arvaku, et vepsa keel ei või olla rahvastevahelise suhtlemise keel, kuigi oli ju nõukogude ajal pidevalt rõhutatud, et selleks on justkui ainuvõimalikult vene keel.

Paraku võib vepsa keel järgmiseks sajandivahetuseks kõnekeelena vaikunud olla. Aga selleks, et mälestus vepslastest ei kaoks, et huvilised nende keelt võiksid õppida ja lugeda ning nende kultuuri uurida, on teiste kõrval hindamatu panuse andnud äänisvepslane Rürik Lonin.

Kristi Salve

In Memoriam

Riurik Lonin (30 Sept 1930 – 17 July 2009)

Kristi Salve reminisces about Riurik Lonin, collector of folklore among Vepsians at Lake Onega and the preserver of Veps culture.